

VEILEDNING OM MILITÆRPOLITIETS ETTERFORSKING OG BRUK AV TVANGSMIDLER

Gitt av Generaladvokaten 5. mars 2008

1. Iverksettelse av etterforskning i militære straffesaker

Straffeprosessloven § 478 fastsetter at militærpoliti og militære befalingsmenn likestilles med polititjenestemenn ved etterforskning og bruk av tvangsmidler (når det gjelder overtredelser av militær straffelov). Etterforskning iverksettes som bestemt i TFF 563 pkt. 1 til 3.

2. Styring av etterforskning

Når etterforskning er igangsatt, aktualiseres spørsmålet om styring av denne. Det kan være spørsmål om hvilke bestemmelser de skal etterforskes opp mot, hvilke bevis som skal søkes fremskaffet og hvilke midler som kan brukes. Slik styring hører under den som har påtaleansvar, for militære straffesaker vil dette normalt være krigsadvokaten.

3. Beslutning om bruk av tvangsmidler

Hvis det skal brukes straffeprosessuelle tvangsmidler, kreves det beslutning av påtalemyndigheten, som i mange tilfelle må innhente rettens samtykke. I de typiske militære straffesaker, som ulovlig fravær og ordrenektelse, er det ikke behov for tvangsmidler i etterforskningen. Spørsmålet har derfor sjelden kommet på spissen. Selv om bruk av tvangsmidler på ingen måte kan utelukkes i etterforskningen av militære straffesaker, er det imidlertid mest aktuelt ved borgerlig straffbare forhold. Dette vil i mange tilfeller være et anliggende for den militære påtalemyndighet når krigstidsbestemmelsene kommer til anvendelse.

Det følger av forholdets natur at krigsadvokatens beslutning er nødvendig dersom militærpolitiet eller militært befall skal iverksette tvangsmidler i saker som ligger under krigsadvokatens påtalemessige ansvar.

4. Borgerlige straffesaker – innledende etterforskning

Et beslektet spørsmål er hvem som er rette vedkommende til å styre etterforskning av borgerlig straffbare forhold, når det er spørsmål om å ”innlede etterforskning av andre straffbare forhold som omfattes av politimyndigheten etter § 1”. Dette er noe militærpoliti og militært befall kan gjøre etter lov om militær politimyndighet § 5 annet ledd. Hjemmelen vil gjelde saker overfor alt personell som mistenkes for straffbar handling på militært område eller dettes umiddelbare nærhet. Dersom det i et slikt tilfelle skal brukes tvangsmidler i en sak som hører under den borgerlige påtalemyndighet, må nødvendig beslutning innhentes derifra.

Slik innledende etterforskning synes å være mest aktuelt når militærpolitiet eller militært befall er kjent med et mulig straffbart forhold hvor det haster å få sikret bevis og hvor det kan være hensiktsmessig å oppta forklaring av nøkkelpersoner mens saken er fersk. I dette bildet hører også at innledende etterforskning kan avklare sakens art og alvor, slik at man ikke involverer politiet i en sak som viser seg å være en militær straffesak eller mindre alvorlig, slik at den kan avgjøres disiplinært.

Hvis lovbruddet har skjedd ved norsk avdeling i utlandet, kan det være nødvendig med mer omfattende etterforskningstiltak fra militær side enn når det har skjedd i Norge, da det kan ta tid før norsk politi kan komme til stedet og overta etterforskningen.

5. Beslutning om overføring til politiet

Dersom saken viser seg å være et borgerlig straffbart forhold av en viss alvorlighetsgrad, må riktig fremgangsmåte være at saken overføres og videre etterforskning overlates til politiet så snart som mulig. Dette må særlig gjelde dersom det har blitt brukt tvangsmidler.

Etter disiplinærreglementets pkt. 42 besluttes oversendelse til Generaladvokaten, førstekrigsadvokat eller krigsadvokat med sikte på straffeforfølgning av den sjef som er nevnt i pkt. 123 eller pkt. 124 eller sjef for Vernepliktsverket. Denne bestemmelsen sikter til militære straffesaker. Samme sjef bør ta beslutning om oversendelse til sivilt politi av sak om borgerlig straffbart forhold. Vedkommende krigsadvokat bør orienteres og eventuelt råd innhentes.

6. Stedlig og personell begrensning – innledende etterforskning

Loven setter ingen uttrykkelig begrensning på hvor en etterforskning av militær straffesak eller innledende etterforskning av borgerlig straffbart forhold kan finne sted. Det kan imidlertid være naturlig å forstå loven slik at eventuelle tvangsmidler må anvendes innenfor området for militær politimyndighet, dvs. på militært område og dettes umiddelbare nærhet, eller overfor militært personell. Hvis tvangsmidler skulle bli brukt utenfor disse rammer, vil forholdet ha karakter av militær bistand til politiet. En slik type militær bistand er ikke forankret i lov- eller forskriftsverk.

Andre etterforskingsskritt, som opptak av forklaring av vitner, må kunne foretas uten særlige begrensninger mht. sted eller personkrets.

7. Forholdet mellom militærpolitiet og politiet - hovedregel

Når politiet tar beslutning om bruk av tvangsmidler i borgerlig straffesak, overtar de ansvaret for saken og kan gi direktiver om gjennomføringsmåten mv. Det bør bare være i særlige tilfeller, for eksempel hvis saken haster, at politiet bør treffe beslutning om bruk av tvangsmidler som skal effektueres av militærpolitiet. Under enhver omstendighet bør politiet overta den videre behandling av saken så snart som mulig.

Hvis ikke saken har vært registrert hos politiet tidligere, bør dette skje når det brukes tvangsmidler mot mistenkte og denne dermed får status som siktet. Etterfølgende påtalemessige avgjørelser, for eksempel om henleggelse, hører under politiet.

8. Særlige bestemmelser som har betydning ved utenlandsoperasjoner

I følge pkt. 20 i Regler om utøvelse av politimyndighet i det militære forsvar, gitt ved Kgl. res. av 26. november 1993 har militær sjef med full disiplinærmyndighet og offiser med grad av major/tilsvarende eller høyere samme myndighet som påtalemyndighetens tjenestemenn til å iverksette tvangsmidlene beslag, ransaking og pågripelse, samt blodprøve ved overtredelse av pliktavholdsloven, mot undergitte i saker som etterforskes militært. Påtalemyndighetens samtykke skal innhentes før iverksettelse av beslag, ransaking eller pågripelse, og etterforskningen i slike tilfelle overføres til politiet når dette er hensiktsmessig etter politiets vurdering.

Ved avdeling utenfor Norge kan slik offiser selv treffe beslutning om iverksettelse også av beslag, ransaking eller pågripelse, når forføyning må foretas uten at påtalemyndighetens eller rettens beslutning kan avvendes.

Arne Willy Dahl
generaladvokat